

مجله علمی و ادبی

مطبعه و محل اداره :

جغیال اوغلنده امنیت
صندوغی جوارنده
شنگول یقوشنده
۲۷ نوسرو

مسلكجه موافق آثار
جدیده مع الممنونه
قبول اولنور

درج ایدلهین آثار اعاده اولنور

دیر ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، سیاست ، احوال و مشوره اسلامیه و بحث ایدر و هفته ده بر نشر اولنور .

صاحب و مؤسسلری :

در سعادتده نسخه سی ۵۰ یاره در

ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی

قیرله دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

۱۰ تموز ۳۲۴

آبونه بدلی

سنه لکی	التی آیلانی	غروش
ممالک عثمانیه ایچون	۶۵	۳۵
روسیه	۶۵	۳۵
سائر ممالک اجنبیه	۱۷	۹

یدنجی جلد

۲۵ ذی القعدة ۱۳۲۹ پنجشنبه ۳ تشرین ثانی ۱۳۲۷

عدد : ۱۶۷

بر آلاى سوارى و ايكى طوب ايله بش يوز نفر رديفى تاليخسانه كوندهردم . مقصدم ، شهرى تخليه ايمهديكمزى تاليخانليله اكلاقم ايدى .

كنديم خان آبادده او طوروب بش آيدن برى كوردمديكم عسكرك تنظيم احواليه اوغراشمايه باشلادم .

§

بر قاج كون اول چيقان عسكرك عودتنى كورن تاليخان اهايدى ، افغان دولته عصيان ايتك ، احتمالى قالماديقى كورونجه (مير شاه) ك عجمهسى قيزينى بزم عجمهيه تزويج ايله مك تشبشه بولونديلر . عجمه بو تكلينى مشتاقانه قبول ايتدى . بو خصوصده خيلى مخالفت كوستهردم و بر طاقم غدار حربلر ايله قرابت و صهرت تاسيسك مضرتى كوروله جكنى سويلادم . اول امرده بدخشانه كيدوب تماميله تسخير ايتك و دائماً راحتسزلاق ويره جك دشمنى بوتون بوتون تنيكيل ايله مك ايچين بكا مساعده ايديكز ديدم . فقط عجمه اخطاراتى ديكلمهديكى كى ازدواج مراسمنك مقدماتى ايفا بيله ايتدى .

بدخشان بكارى ، ايشك بورنكى كسب ايله مه سندن مستريح اولارق بعض هدايا و تعهداتى حاملأ (مير يوسف على) نى عجمه يوللاديلر . سفيرك ورودى اوزه رينه عجمه بدخشانك تسخيرينى همانده ذهندن چيقاردى .

بو صيراده احوال عموميه مك سكوننى غنيمت صايان والدم ، نرينه كوندريلمه ايچين پدرمدن رجاده بولونمش . شو رجاني قبول ايدن پدرمدن (تختة پل) ه كله مى آمربر مكتوب آلد .

عسكرك امر اداره سنى سردارلر تفويض ايله يرك دورتيوز نفر خاصه عسكريه يوله چيقدم . اثنائى راهده تاشغرغانه اوغرايوب (شاه ولايت) ك قبرينى زيارت و غبار قدسنى توتياى چشم بصيرت ايتدم . (تختة پل) ه ورودمه ابوينك حضورينه چيقوب اللرينى اوپدم و خير دعا لرينى آلد . ايكيسى ده شكرانه ملاقات اولارق فقيرانه صدقه لر داغيتمى . بولردن باشقه بكا محبت و مذهبى ارلانلرده عين صورته شكران و مسرت كوستوديلر .

بر كون استراحت ايتد كدن صوكرأ طوپخانه ايله فابريكلرى كوزدن كچيردم . هيسنى منتظم برحاله كورديكم ايچين مدير ورئيسلرينك معاشلرينى آرقيردم . زياده مساعيده بولنانلرده خلعتلر كيديردم . (قته غن) دهكى عسكرك لزومى اولان چادرلر ايله سائر لوازمك فابريكلرده اعمالى امر ايتدم . اون بش ، يكرمى كون ظرفنده تماميله حاضر لانان اشيائى (قته غن) ه كوندردم .

بر سسنة قدر تختة پلده امور عسكريه ايله اشتغال ايدرك ايلك بهارده (قته غن) ه متوجهأ حركت ايله دم . يولدهده شو صورته غريب بر وقعه كچيردم :

(غزونياز) منزلنده بولونديغمز صيراده اطرافى تماشا ايتك فكرينه دولاشمايه چيقمشدم معيتمده كى آندلرده ناصيلسه اوزاقلال . شمشاردى . كندى كنديه كز مكد ايكى جواردهكى طاغ اتكلرنده

مع مافيه حكيم شهرك درجه عرفانى آكلامق ايچون قانون ، اشارات و شفاك تخطرى كافيدر .

حضرت استاد عيسى زمانده ادبياتلده توغل ايلمشدر . يوقاريده درج ايتديكمز روح قصيدهسى كجى عربى و فارسى ر جوق اشعار و قصائدى واردر . محافظه صحت ايچون شايان توصيه كورديكى تدابيرى مابين قطعه آتبهسى نه قدر حكمت آميزدر :

اجمل غداك كل يوم مرة واحذر طعاماً قبل هضم طعام واحفظ منيك ما استطعت فانه ماء الحياة براق في الارحام

زه ثلوثى (علم الارض والمعادن) فنك غنوز اسمى بيله طانمدينى نر زمانده ابن سينا تشك جبال حقنده غايت اساسلى ايضاحات ويره مشدر . حضرت شبخك بو بابدهكى مطالعاتى تماميله فنون حاضرديه مطابقدر . يكرمنجى عصر زه ثلوثلورى بوكونده بو خصوصده ابن سينان فضله ايضاحات ويره ميورلر .

ابن سينا دييوركه : « طاغله ، ياشدائى برزله تاثيريه قشرارضك ترغمدن ويا تاثيرات مائيه ورسوبيه نتيجهسى اوله رق تكون ايتمشدر . روزكارلر ، صولر يومشاق طبقاتك طاغله سنى موجب اولورلر سده سرت وقوتلى طبقه لره اجراى تاثير ايدمزلر . اكثر جبالك سبب تشكلى ترسبات مائيه ده آراميدر . مع مافيه جبال رسوبيه مك تشكلى ايچون بر جوق دورلرك مرورينه احتياج مس ايتمشدر . ادوار متواليهده صولرك و روزكارلرك تاثيرات تشكليهسى بعض جبالك كنه لرينى ده تنقيض ايدم بيلور . طبقات جباليه و بعض صخورارضيه دروننده تصادف اولنان حيوانات مائيه مستحاثلرى ، بولرك ترسبات نتيجه سنده تكون ايلدك رينه بر نشانه دائميدر . »

ابن سينا تراوترن تشكلايله ، آئروليت « aérolithe » حجر سماوى لرى دنخى ايضاحه موفق اولمشدر .

آوروبافكار عموميهسى غريب واصلسز خرافه لى آلتنده ازيليركن ، شرق ، ابن سينا كجى داهيلر سايه سنده نور حقيقت طوغرو قوشيور ، كجينه طبيعتك تنق سرائينى برر برر آچمه چالشيوردى . اساساً فنون اسلاميه مك حزمات نواره سيدركه آوروبايى دائراً مادر استيلا ايدن سحائب جهالتى طاغله ورق فكرلرده بر اتبناه حقيقت جويانه اويانديرمش و آوروباليله واسع بر افق فعاليت كشاد ايلمشدر .

غربك بوكون كوزلرمزى قماشديران ترقيات حيرت نمونك اساسلرى ابن سينان كجى دهاته اسلاميه مك مساعى مبعاهلرى سايه سنده تاسيس ايتمش اولديغنده شبهه يوقدر . ذاتاً بو حقيقت منصف آروبا حكما سنك ده تحت اعترافندهدر .

مدالى اعدادبى مديرى

م . شمس الدين

« امير عبدالرحمن خان »

مابعد :

ايرتهسى كونى عجمه مك مساعده سيله نظاميه دن بر طابور پياده

اوتلايان دوه لردن بر آزغني اوزهرمه صالديردى . يانده كيمسه اولمديني كي اوراق بر خنجر دن باشقه كنديمي مدافعه ايده جك سلاح ده بولونماديغندن بويو جك بر طاشك اطرافنده دورلر يايمايه مجبور بولدم . بن قاجد قجه ده وه آرقه مدن قووالايوردى . نهايت بي تاب قلوب دوشه جكمي اكلانجه طور دم و ياقالاديم بر قايا پارچه سني دوه نك قولانغى توزينه اوردم . بو ضربه نك تاثير يله ده وه بيقي ، سقوط طندن بالاستفاده خنجر مي غير تلاغنه صوقدم . اوستم باشم قان ايچنده قالدى . كرك يورغونلقدن كرك ده وه نك ناصيل جان ويرديكني كورمكدن متحصل ضعف نتيجه نده دوشمش ، بر ساعت قدر بيهوش ياتمش . عقلم باشمه كلنجه ده وه نك بلا حركت ياتديغي كوردم . آدملىر حالا ميدانده يوقدى . قوناق يرينه عودتمده بونلردن بهرينه اوتوزر دكنك اوردم . بعد ماده معيتمده بولونانلره آزيحق غيبيت ايدينجه در حال بني آرامايه چيقماريني تنيه ايتدم .

(قته غن) ه وصولمه ، بني كوردكي ايچين غايت سهوينن عسكره بر نطق ايراد ايدهرك :

— پدرم سزى اولادى ، ثابهنده طوتمده و بنم حقه ده ناصيله سزه ده اوصورتله شفقت و محبت پرورده اياه مكددر . ديدم . عسكره بو نطقك ختامنده :

— هميز ، پدركز (سردار محمد افضل خان) ك يولنده ترك جان ايتيه آماده يز . جوابنده بولوندى . صوكرا پدرم طرفندن عمجه مه ده اهداي سلام و ايصال پيام ايله يهرك اقامتگاهمه كيتدم . اهالى ، او كيجه بكا احتراماً دونانما و شنلك يادى . ايرته سي كوني طوپخانه ايله جبيخانه ولوازم ده بولريني تفتيش ايدهرك هرشيئي منتظم و مكمل بولدم .

برهفته اقامت واستراحتي متعاقب تاليخانه كيتدم . اوراده كي عسكركده كال انتظامي كورمكله ممنون اولدم .

كلديكمي خبر آلان بدخشان بكارك آلتى كوله ايله ، مجهز اون آت ، اون طولوم بال ، ايكي تازي ، بش آو قوشى هديه كتيرديلر . بنده اونلره خلعت كيدرديم و مقابله هديه لر ويردم .

پراز صوكرا « اولجه تاليخانده بولونديغم ائنده بعض معاذنك عهده مه دورينه دائر سوز و ير مشديكز حتى بردانه ، سنك سليمانى ، بردانه صاري ياقوت ، بش دانه آلتون ، بر دانه ده فيروزه معدني بوميانده ايدى . عمجه مدن اوكره نديكمه كوره حالا وعدكى ايفسا ائمه مشسكز » ديه بدخشان امراسنه مكتوب يازدم .

بكار ، مكتوبي آلنجه معادن مطلوبه بي تصرفه تسليم ايتديلر . اونلرك مستحصلاتندن بر قاج قيمتدار طاشي پدرمه يوللادم .

§

ذكره شايان برواقعه اولمقسزين ايكي سنه كچدى . بومدنك صوكربنه طوغرو جدم (امير دوست محمد خان) عمجه م (محمد اعظم خان) ي كابه جلب ايله پدرينك عمجه زاده سي (عبدالغياث خان) ي قته غن حكومته تعين ايتدى .

عبدالغياث خانك اوغلى عبدالرشيد خانى بن ۲۱۵ سال هجريسنده (جلال آباد) حكومته يوللامشكن تعميسندن طولايي عزل ايله مشدم . عمجه م ، كابه كيدرك براز اقامت ايله دكدن صوكرا ، مأموريت سابقه سي اولان كرم و خوست ايالتنه كونده ريلدى . مشاراليهك قته غندن حركتي ائناسنده بنده تاليخاندين قالقوب (شوري) منزله كلدم . اوراده كننديسيه ملاقات ايتدم . (شوري) ده پدرمك بر مكتوبي آلدكم كه (هييك) ده كوروشوب برلكده بلخه غزيمتري بيلديرييوردي . بوايمره اتباعاً (هييك) ه كيتدم ، پدرمك التى اوپدكدن صوكرا معيتمده اولارق تخته يله كلدم و تماميه قيشي اوراده كچيردم .

§

نوروز موسمنده (سردار عبدالغياث خان) طاعوندن وفا ايتدى . (هرات) جهتلرنده ده بعض اغتشاشات ظهور ايله دي . او وقت هرات حاكمي پدرمك عمجه زاده سي (سردار سلطان احمد خان) ايدى . ياننده ده ايران شاهنك مأموريتندن برى واردى .

بوشخصك قندهار طرفلرنده چيقارديني اغتشاشي باصديرمق ايچين جدم (امير دوست محمد خان) عمجه مله برابر دابلن هراته غزيمتله قلعه سني محاصره ايتدى . بهار ابتداسنده فتح مژده سي بلخه كلدى . هميزه ويندك . بومسرك شكرانه سي اولمق اوزره پدرم (خان آباد) حكومته اوره كي عسكرك رياستى بكا تفويض ايله دي . محل مأموريمه متوجهاً حركت ايتدم .

بواننده قته غن ولايتنك امور اداره سي بك قاريشيقدى . مأمورين ، رسوم ماليه بي تحصيل ايده مه مشلردى . سردار عبدالغياث خان ايسه بك ده اداره آدمي دكلدى . بلكه حكومتن زياده طبابته استعدادى واردى . ذاتاً اكثر اوقاتى اشتغالات طبيه ايله كچيرييوردي . اداره سزلىكي اودر كيه وارمىدى كه بحق حبس ايديلن بر خرسزى بدخشان بكارندن برينك تهديد يله صاليويرمىدى .

بوتهديدى ايدن (ميرشاه) ايدى كه بالاخره وفات ايله ، يرينه (مير جهاندار شاه) اسمنده كي اوغلى كچمش ، ميرشاهك برادري ، يعنى (مير يوسف علي) بي و برادر زاده سي (مير سيد شاه) ي ورودمدن برسنه اول اولدورمىدى .

مير يوسفك ديوانه مشرب ، افيونكش ، مدمن خر براوغلى واردى كه باباسنك قتلى اوزرينه جانشيني اولمىدى .

(قشم) حاكمي (مير بابا بيك) كده ميرشاهك طول زوجهنه علاقه ايتديكي اهالى آراسنده شوع بولمىدى .

(مير جهاندار شاه) ك بوشايه دن جاني صيقيلديني ايچين قشمه هجوم ايله يهرك مير بابا بيكي اسير و حبس ايتدكدن صوكرا اوكا رغماً اوكي اناسنى نكاحله كنديسي آلمش و شناعت واقعه سييله افتخاره قالقشمىدى .

مير بابا بيك ايسه محبسدن فرار ايدهرك خان آباءه التجايه مجبور اولمىدى .

ولايتنه كلنجه آكلادم كه عسكرك كچن سنه دن سكز . بوسنه دن ده

دیت آیی ویریلیمه مش . ابتدا بونلرک تسویه سنی نظر دفته آلام . تصادفاً تالیخان عسکرندن ایکی طابور پیاده ایله درتیوز سواری ضابطاریله برابر خان آبادده بولونوبوردی . بونلر ، حاصلات ولایتدن برمقدارینی . عبدالغیاث خانک کوشکلیکنندن بالاستفاده - کندی امور وخصوصلرینه صرف ایتشلدی . بنم کلیشم ، حقارنده خیرلی اولمایه جفتی آکلادقلرندن کابله فرار ایلامک اوزره عموم عسکری اختلاله تشویق ایتدیلر .

عبدالغیاث خانک (محمد عزیز خان) نامنده بر اوغلی واردی . هنوز اون بریاشده اولدینی وداها معلملریله آدملرینک تحت نفوذنده بولوندی حالده پدرینک معیتده کی عسکرک سرکرده لکنی حاز ایدی . بو حربلر ، یعنی محمدعزیز خانک ، منسوبینی ده ، ولایتک فی الحقیقه ، افندی زاده لرینک مالر بولاندینی جهته عبدالرحمانک حکومتنی قبول ایتک و اونک مداخله سینه میدان ویرمک حماقت اولدینی سویله یهرک بوراده احقجه طورمقدنسه صاووشوب کابله کیتیمک اولادر دیهرک عسکری تحریک ایدیورلردی .

بو صیراده جدم امیر دوست محمد خانک خبر وفاتی ده واصل اولونجه تالیخان عسکری بوندن بوتون بوتون جرأت آلاق اقامتکاهک اطرافه طوبولاندیلر . قوجامان طاشلرله اومک درودیوارینی تفریب ایتدیلر . فقط کندی عسکرک مداخله ومدافعه سی اوزرینه دیکیش طوتدورامایوب مغلوباً صاووشدیلر .

ایکی اوج کون صوکرا بونلر ایتدکلرینه پشیمان اولوب برعریضه تقدیم وبزی ضابطارمن تشویق ایتشدی دییه استعفای قصور ایلدیلر . سزی تشویق ایدن کیملرسه اسملرینی سویله یلک اولوردن ماعداسنی عفو ایده جکم . یوق خبر ویره یه جک اولورسه کز یولکیز آجیقدر . کابله قدر کیتیک جوانی ویردم .

بر پوصیه کتیردیلرکه اوزرنده سسکیز یوز باشی ایله محمدعزیز خانک معلمی و آدملری وداها سائر کیملرک اسملری یازیلی ایدی . یوز باشیلری طوب آغزینه باغلامق صورتیه اعدام ایتدیردم . متباقیسنی ده عفر واطلاق ایله یهرک اغتشاشک اوکنی آلام .

مترجمی

ظاهر المولوی

اسکی قفادن اسکی سیاست

بو کره میدان حربه کیتیمک اوزره (۱۸) تشرین اولده عثمانیه مصر پوسته سیله حرکت ایتشدم . حسن تصادف اوله رق واپورمزده صدر اسبق کامل پاشا حضرتلری دخی بولنیورلردی . معلومدرکه کامل پاشا حضرتلری تورکیه نیک پک مشهور ومعروف ، پک اسکی دیپلوما- تدرندر . بوتون جهان نظرنده نهایت معزز و محترم بر ذات عالی قدر اولدینی کبی ، عام وعرفان جهتیله ده بالخاصه فن سیاستده نظری وعملی کالاتی حاوی وجامع حقیقه اسم علی المسمی ذیلورسه سزادر . بزده فرصتدن بالاستفاده وقت بولدقجه واپورده آراسره کنیدیلرینی

تصدیه جسارت ایله حضور عالیارنده بولنه رق فکرعالیلرینی بعض مسئلهلرده استمزاج ایلدک .

طبیعیدرکه کامل پاشا حضرتلری آز سوزلی بر آدم اولدینی جهته آنجق سورولان مسئلهلره جواب ویرمکده ایدی ، بیان افکار ومطالعه لرده دخی بولندیلر ایسه ده ، شیمدیلک هپسنی عالم مطبوعاتده نشر ایتمکده معذورم .

بنم استمزاج ایتدیکم مسئلهلردن بری شرق مسئله سی ایدی که ، بوکا ، بنم فکرجه غایت مفید وغایت مختصر بر جواب ویردی ، دیدی که : « رقابتلر بیوکر ، تمامیه پایلاشه منزل » هیچ شبهه یوقدرکه بو بویله در . شرق مسئله سنی عالم نظرده بیوتشیلر . دوشوندکلری کبی حل ایده میه جکلری هر خطوه لرنده کورلمشدر .

دیگری : طرابلس غرب مسئله سی ایدی ، بوراده دخی کامل پاشا حضرتلری مختصرجه دوشونمکده در ؛ فقط بن بوتون عجزمی اعترافله برابر کامل پاشا حضرتلرینک کالانته اعتماد برکال اولدینی حالده ، بوبابده فکر عالیلرینه اصلا وقطعا اشتراک ایده میورم .

کامل پاشا حضرتلری دها شیمدیلر ، بلکه مسئله نک دها بدایتندن طرابلس غربی ایتالیانلره ویرمشده بنغازی سنجاغنی قورتارمق ایتدیلر .

بنجه « المجتهد قدیخلی » مشارالیه حضرتلرینک بو خصوصده فکرلری خطادر . ذاتاً بو اسکی سیاستدر ، بر قطعه یه تعرض ایتدکلری کبی آتی فدا ایدوبده قالاتی محافظه ایتک ، مراراً تجربه اولنش بر سیاستدر . آرتق تازه سینه بقالم .

بزم فکرمنزه کوره عالم اسلام نه زمان که تجاوزی سیاستلر تعقیب ایدردی هپ مظفر وموفق اولوردی ، نه زمان که تدافعی سیاستلر تعقیب ایتمکده باشلادی هپ مغلوب اولدی . آرتق اسکی بابالرمزک سیاستلرینی برآز خاطرلایه لم ، برزده کندی عقلعزی استعمال ایدلم .

فی الحقیقه کامل پاشا حضرتلرینک فکرلری بوش و معناسز فکر دکلدر ، بلکه مدلل وموافق ومعتدل بر فکردر . مشارالیه حضرتلری : دولت علیه اتفاق مثک قارشوسنده دوراماز . اوج بیوک دولت نتیجه ده متفقاً حرکت ایده جکلدر ، ذاتاً متفقدر . شو حالده بونلره قارشی مقاومت فکرنده بولمق جانیتر . دیمک استیور . ظن ایده رم بوبابده معارضه اولنه من .

فقط بن بر مسلمان وبالخاصه علما سلکندن دخی اولدیفم جهته دیمک استرم که « کم من فته قلیله غلبت » بزم عقائد دینه مزنددر .

شو حالده بر کره اولسون تجربه ایدلم ، آرتق ایکی کره ثوله جکمنزه بر کره ثوله لم . بوکون دیپلوماتق دیهرک طرابلس غربی ویره جک اولورسه ق ایکی سنه صوکره ایتالیا خائنک بنغازی بی چکوب آلمایه جفته کیم کفالت ایدر ؟ کفالت ایتسلر دخی تجربه سی میدانده ، بزم تمامیت ملکیه منری دول معظمه بالاتفاق کفالت ایتدیلر ، قاج دفعه لر معاهده لرله تا کیدایتدیلر نه انچون محافظه ایتدیلر